

Jolanta Miszkiewicz

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Konstytucja 3 maja 1791 roku w zbiorach Biblioteki Muzeum Niepodległości. Wybór bibliograficzny

Stanisław August z Bożej łaski i woli Narodu Król Polski, Wielki Książę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czerniechowski, wraz z stanami skonfederowanymi, w liczbie podwójnej Naród Polski reprezentującymi, uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia konstytucji narodowej jedynie zawisł, długim doświadczeniem poznawszy zadawnione rządu naszego wady, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znajduje, i z tej dogorywającej chwili, która nas samym sobie wróciła, wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą egzystencją polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną narodu, którego los w ręce nasze jest powierzony, chcąc oraz na błogosławieństwo, na wdzięczność współczesnych i przyszłych pokoleń zasłużyć, mimo przeszkód, które w nas namiętności sprawować mogą, dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia ojczyzny naszej i jej granic, z największą stałością ducha niniejszą konstytucję uchwalamy i tę całkowicie za świętą, za niewzruszoną deklarujemy, dopóki by naród w czasie, prawem przepisany, wyraźną wolą swoją nie uznał potrzeby odmienienia w niej jakiego artykułu. Do której to konstytucji dalsze ustawy sejmu teraźniejszego we wszystkim stosować się mają¹.

Konstytucja 3 maja, oficjalnie Ustawa Rządowa, to pierwsza w Europie, druga w świecie (po konstytucji Stanów Zjednoczonych) ustawa zasadnicza, uchwalona 3 maja 1791 roku przez Sejm Czteroletni. Jej projekt powstał dzięki współdziałaniu, od końca 1790 roku, Stanisława Augusta Poniatowskiego ze stronnictwem patriotycznym, skupiającym znaczną liczbę posłów na sejm, z którym była związana część dawnej

---

¹ Ustawa rządowa. Prawo uchwalone w Warszawie dnia 3 Maja roku 1791, [b.w.], 1791, s. 3.

antykrólewskiej opozycji magnackiej, kierownictwo sejmu (marszałek Stanisław Małachowski) oraz Hugo Kołłątaj, uchodzący za przywódcę obozu radykalnego. Była zatem dziełem Stanisława Augusta Poniatowskiego, Ignacego Potockiego, Scipiona Piattolego i Hugona Kołłątaja. Wzmocniła władzę wykonawczą, ograniczyła demokrację szlachecką, wprowadziła dziedziczność tronu i *de facto* ustanowiła państwo unitarne.

W zamierzeniu części jej twórców stanowiła punkt wyjścia do dalszych przemian ekonomiczno-społecznych i politycznych. Obalona została w połowie 1792 roku, wskutek działalności konfederacji targowickiej i przegranej wojny z Rosją.

Oryginał Konstytucji 3 maja przechowywano w zbiorach Archiwum Publicznego Potockich w Wilanowie. W latach 70. XIX wieku trafiło ono do Krzeszowic pod Krakowem, a po 1945 roku powróciło do Warszawy, do Archiwum Głównego Akt Dawnych. Znajdują się tam trzy oryginalne rękopisy Konstytucji. Należy pamiętać, że nie są one zebrane w osobnej księdze, lecz stanowią część dokumentów z epoki, takich jak księga Metryki Litewskiej, księga Archiwum Publicznego Potockich i księga Archiwum Sejmu Czteroletniego.

Jak pisał Roman Dmowski w odezwie z 3 maja 1891 roku: „Nasza droga to dalszy rozwój idei wolności, równości i braterstwa, to śmierć absolutyzmu, wyzysku i przywileju, w jakiegokolwiek przejawiający się formie; to dalsza walka o niepodległość, to obrona naszych praw narodowych (...) wskazała ją Konstytucja o tym, należy pamiętać”².

I. Druki zwarte

Adamczyk Mieczysław, Pastuszka Stefan Józef, *Konstytucje polskie w rozwoju dziejowym : 1791–1982*. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1985. – 360 s. ; 21 cm ; sygn. 20160.

Ajnenkiel Andrzej, *Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym 1791–1997*. – Warszawa : „Rytm”, 2001. – 414, [1] s. ; 25 cm ; sygn. 31931.

Bartoszewicz Kazimierz, *Album portretów, rycin i widoków odnoszących się do Konstytucji 3 Maja*. – Kraków : K. Bartoszewicz, 1892. – [4] s., [37] k. tabl. ; 23 cm ; sygn. 9960.

---

² Cytat za: J. Niklewska, *Obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja w Królestwie Polskim w ostatnim ćwierćwieczu niewoli narodowej*, „Niepodległość i Pamięć” 2000, r. 7, nr 1 (16), s. 79.

- Bartoszewicz Kazimierz, *Księga pamiątkowa setnej rocznicy ustanowienia Konstytucji 3 Maja*, t. 1. – Kraków : nakł. K. Bartoszewicza, 1891. – 308 s. ; 24 cm ; sygn. 28723/1.
- Bartoszewicz Kazimierz, *Księga pamiątkowa setnej rocznicy ustanowienia Konstytucji 3 Maja*, t. 2. – Kraków : nakł. K. Bartoszewicza, 1891. – 295, [1] s. ; 24 cm ; sygn. 28723/2.
- Bąkowski Klemens, *Kraków w czasie Konstytucji 3 Maja 1791 r.* – Kraków : [s.n.], 1891. – 22 s. ; 19 cm ; sygn. 32834.
- Bogusławski Aleksander, *O Konstytucji 3 Maja / Jan Młot* [pseud.]. – Wyd. 2. – Warszawa : nakł. Wyzwolenia, 1917 (Warszawa: L. Biliński, W. Maślankiewicz). – 31, [1] s., 17 cm – (Biblioteczka Ludowa; nr 1) ; sygn. 15011.
- Brona Michał, *Konstytucja Trzeciego Maja : wspomnienie w 125-tą rocznicę.* – Moskwa : „Gazeta Polska”, 1916. – 20 s. ; 18 cm ; sygn. 28722.
- Brzoza Czesław, *3 [trzeciego] maja 1946 w Krakowie : przebieg wydarzeń i dokumenty.* – Kraków : Księgarnia Akademicka, 1996. – 242, [1] s. : il., faks. ; 24 cm ; sygn. 32418.
- Ciepielowski Jerzy, *Konstytucja 3-go Maja : materiały do obchodów w 150-tą rocznicę*, oprac. Jerzy Ciepielowski – Londyn : nakł. Biblioteczki Żołnierskiej, 1941 (Londyn: druk. Polska). – 55, [1] s. : portr., rys. ; 25 cm. – (Biblioteczka Żołnierska; nr 11) ; sygn. 24247.
- Czuj Jan, *Kazanie wygłoszone w kościele X.X. Misjonarzy w Tarnowie w 126-tą rocznicę Konstytucji 3-go Maja / Jan Czuj.* – Tarnów: nakł. Autora, 1917 (Tarnów : J. Pisz). – 9 s. ; 20 cm ; sygn. 28024.
- Demiński Bronisław, *Źródła do dziejów drugiego i trzeciego rozbioru Polski*, t. 1, *Polityka Rosji i Prus wobec Polski od początków Sejmu Czteroletniego do ogłoszenia Konstytucji Trzeciego Maja : 1788–1791.* – Lwów : Tow. Dla Popierania Nauki Polskiej, 1902.– LXXI, [1], 565 s. ; 26 cm ; sygn. 10283/1.
- Dmochowski Franciszek Ksawery, Kołłątaj Hugo, Potocki Ignacy, *O ustanowieniu i upadku konstytucji polskiej 3go maja 1791 r.* cz. 1–2.– Metz: [b.w.], 1793 ; 22 cm cz. 1. : *O ustanowieniu konstytucji polskiej 3go maja 1791.*– X, [2], 244 s. cz. 2. : *O upadku konstytucji polskiej 3go maja 1791.*–308 s.
W książce brak nazwy aut. sygn. 6133/1,2 cim.
- Dmochowski Franciszek Ksawery, Kołłątaj Hugo, Potocki Ignacy, *O ustanowieniu i upadku konstytucji polskiej 3-go Maja 1791.* [cz. 1–2].– [Wydanie nowe].– w oswobodzonej Warszawie : [Franciszek Salezy Dmochowski], 1830 (Warszawa: w druk. przy ul. Elektoralnej.– [3], 232; 293, [2] s. ; 18 cm
W książce brak nazwy aut. sygn. 20221/1,2 cim.
- Dubisz Stanisław (red.), *Epoka Konstytucji 3 Maja : Materiały z sesji naukowej zorganizowanej w Uniwersytecie Warszawskim dnia 3 maja 1982 r.*– Warszawa : Wydawnictwo Stronnictwa Demokratycznego „Epoka”, 1983.– 89, [2] s. ; 21 cm.– (Wydawnictwa problemowe, ogólnospołeczne i polityczne.) ; sygn. 18602.
- Dzieło 3 Maja próba ratowania niepodległości Rzeczypospolitej.*– Sulejówkę: Fundacja Polonia Restituta, 1991.– 146 s. ; 21 cm.– (Niepodległość. Nr okolicznościowy 5) ; sygn. 22866.
- Dzięciołowski Stanisław, *Konstytucja 3 Maja w tradycji polskiej.*– Warszawa : Oficyna Wydawnicza Epoka, 1991.– 170, [1] s. ; 21 cm ; sygn. 28240.

- Fiedler Franciszek, *Historyczne znaczenie Konstytucji 3 Maja*.– Paryż : PKWN we Francji, 1945.– [24] s. ; 20 cm.– (Książka Polska we Francji) ; sygn. 1600.
- Fiedler Franciszek, *Historyczne znaczenie Konstytucji 3 Maja*. Wyd. 2.– Warszawa : „Książka”, 1946.– 43, [2] s. ; 20 cm ; sygn. 1599.
- Fuks Marcin, *Album ilustrujące uroczysty obchód 125-iej rocznicy Konstytucji 3 Maja*. Warszawa: [s.n.], 1916 (Warszawa : ZG Z. Wierzbicki i Sp.). – [2] s., [32] k. tabl.: fot. ; 15 × 20 cm ; sygn. 24919.
- Godowski Jan, *Konstytucja trzeciego maja*.– Hanower : Wydaw. Polskiego Związku Wychodźstwa Przymusowego w Hanowerze, 1946.– 59, [1] s. ; 21 cm ; sygn. 28244.
- Groszyński Kazimierz Henryk, *Rozmowy o Polsce*.– Krzemieniec : [Liceum Krzemienieckie], 1934.– 12 s. ; 25 cm.– Odbitka z Nr. 4–5 „Życia Krzemienieckiego” r. 1934. ; sygn. 30863.
- Grześkowiak-Krwawicz Anna (oprac.), *Konstytucja 3 Maja 1791 na podstawie tekstu Ustawy Rządowej z archiwum Sejmu Czteroletniego*.– Warszawa : Archiwum Główne Akt Dawnych : Muzeum Łazienki Królewskie, 2018.– 85, [3] s. ; 23 cm ; sygn. 35974.
- Handelsman Marcelli, *Konstytucja Trzeciego Maja r. 1791*.– Warszawa : Druk. Narodowa w Krakowie, 1907.– 109, [2] s. ; 21 cm ; sygn. 10608, 30408.
- Handelsman Marcelli, *Konstytucje polskie 1791–1921*.– Warszawa : Polska Składnica Pomocy Szkolnych, 1922.– XXXI, [1], 143, [1] s. ; 23 cm ; sygn. 13133.
- Handelsman Marcelli, *Trzy konstytucje (1791, 1807, 1815)*.– Warszawa ; Lwów 1915.– XXIII, [1], 76 s., [1] k. tabl. ; 25 cm ; sygn. 9067.
- Hej! Strzelcy wraz... : w rocznicę Konstytucji 3-go Maja 1791 r. : [pieśni]*.– Warszawa : [b.w.], 1917.– 16 s. ; 17 cm.– Opis wg okładki ; sygn. 28675.
- Kasprowicz Jan, *W 126. Rocznicę konstytucji 3. Maja : przemówienie wygłoszone 2 V 1917, trzeciego roku wielkiej wojny w Sali ratuszowej we Lwowie*.– Lwów : H. Altenberg, G. Seyfarth, E. Wende i Sp., 1917.– 15 s. ; 18 cm ; sygn. 24714.
- Kądziela Łukasz, *Narodziny Konstytucji 3 Maja*.– Warszawa : Agencja Omnipress, 1991.– 116 s., [8]. Tabl.: faks., portr. ; 20 cm ; sygn. 23132.
- Kocój Henryk, *Austria wobec Konstytucji 3 maja w świetle relacji posła austriackiego Benedykta de Cachego przesłanych do Wacława Kaunitza i Filipa Cobenzla*.– Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007.– 327 s. ; faks. ; 24 cm.– Tekst w j. pol. i niem. ; sygn. 32358.
- Kocój Henryk, *Berlin wobec Konstytucji 3 Maja : w świetle korespondencji Fryderyka Wilhelma II z posłami pruskimi w Warszawie Augustem Fryderykiem Goltzem i Girolamo Lucchesinim*.– Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2006.– 586 s. ; 25 cm ; sygn. 31918.
- Kocój Henryk, *Dyplomaci francuscy o Konstytucji 3 maja*.– Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2009.– 451 s. : faks. ; 25 cm ; sygn. 33097.
- Kocój Henryk, *Dyplomaci Prus, Austrii i Rosji wobec Konstytucji 3 maja 1791 roku*.– Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2019.– 223, [1] s. : faksymilia ; 24 cm ; sygn. 36 911.
- Kocój Henryk, *Dyplomaci sascy wobec Konstytucji 3 maja*.– Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010.– 730 s. ; 25 cm ; sygn. 33515.
- Kocój Henryk, *Od Konstytucji 3 Maja i insurekcji kościuszkowskiej do powstania listopadowego*, t. 1.– Oświęcim : Napoleon V, 2016.– 322 s. ; 24 cm ; sygn. 35291/1.

- Kocój Henryk, *Od Konstytucji 3 Maja i insurekcji kościuszkowskiej do powstania listopadowego*, t. 2.– Oświęcim : Napoleon V, 2017.– 402 s. ; 24 cm ; sygn. 35291/2.
- Kocój Henryk, *Od Sejmu Wielkiego do powstania listopadowego : wybór artykułów, materiałów źródłowych i recenzji.*– Katowice : [b.w.], 2002.– 296 s. ; 21 cm.– Tekst część. w j. franc. i j. niem. ; sygn. 30709.
- Kocój Henryk (red.), *Pierwsza w Europie : 200 rocznica konstytucji 3 maja : praca zbiorowa.*– Katowice : Uniwersytet Śląski, 1989.– 157, [1] s. tabl. : faks., portr. ; 24 cm.– (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach ; nr 1024) ; sygn. 29022.
- Kocój Henryk, *Zabory wobec Konstytucji 3 Maja.*– Katowice : „Jutro”, 1991.– 93, [3] s. ; 24 cm ; sygn. 29014
- Kocój Henryk, Flathe Theodor, *Dyplomaci Prus, Austrii i Rosji wobec Konstytucji 3 maja 1791 roku.*– Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2019.– 223, [1] s. ; 24 cm ; sygn. 36911.
- Konstytucja 3 Maja 1791 : Faksimile oryginału.*– Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1991.– [11] s. ; 42 cm.– Faksimile oryginału z Archiwum Głównego Akt Dawnych, Archiwum Publiczne Potockich 100, t. 2, s. 74–84 (dawna paginacja 155–165) ; sygn. 29033 A.
- Konstytucja 3-go Maja 1791 roku : pieśni narodowe.*– Warszawa : druk. B. Grabowskiego, 1916.– 15, [1] s. ; 18 cm.– Opis wg okładki ; sygn. 23871.
- Kowecki Jerzy (oprac.), *Konstytucja 3 Maja 1791 : statut zgromadzenia przyjaciół konstytucji.*– Wyd. 4 zmienione.– Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1991.– 147, [4] s. : faks., fot., portr. ; 20 cm ; sygn. 29035 A.
- Kowecki Jerzy (oprac.), *Konstytucja 3 Maja 1791 : statut Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji (Rządowej 3 Maja z połowy maja 1791 r.).*– Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1981.– 135, [1] s. ; il., portr. ; 20 cm ; sygn. 17689.
- Leśnodorski Bogusław, *Konstytucja 3 maja jako dokument Oświecenia.*– Warszawa : Czytelnik, 1946.– 79, [1] s. ; 21 cm ; sygn. 605.
- Łojek Jerzy, *Geneza i obalenie Konstytucji 3 [trzeciego] Maja : polityka zagraniczna Rzeczypospolitej 1787–1792.*– Lublin : Wydawnictwo Lubelskie, 1986.– 558, [2] s. ; [24] s. tabl. : faks., portr. ; 20 cm ; sygn. 20229.
- Łojek Jerzy, *Konstytucja 3 Maja.*– Lublin : Wydaw. Lubelskie, 1981.– 83, [1] s., [2] l. tabl.: 22 cm.– (Dokumenty Naszej Tradycji). Zawiera faksimile fragmentu Konstytucji 3 Maja oraz pełny jej tekst. Bibliogr. Wydań Konstytucji 3 Maja oraz historiografia, s. 82–[84] ; sygn. 17679.
- Łojek Jerzy, *Ku naprawie Rzeczypospolitej : Konstytucja 3 Maja.*– Warszawa : Alfa – Wero, 1966.– 234, [2] s., [24] s. tabl. (gł. kolor) ; 25 cm ; sygn. 29080/Z.
- Łojek Jerzy, *Ku naprawie Rzeczypospolitej : Konstytucja 3 Maja.*– Warszawa : Wydawnictwo Interpress, 1988.– 231, [3] s., [48] s. tabl. : faks., fot., portr. + mapa skł. ; 20 cm ; sygn. 29138/Z, 28991.
- Łojek Jerzy, *Przed Konstytucją Trzeciego Maja : z badań nad międzynarodowym położeniem Rzeczypospolitej w latach 1788–1791.*– Warszawa : „Pax”, 1977.– 185, [3] s. ; 21 cm ; sygn. 15592.
- Łojek Jerzy, *Szansa Konstytucji 3 Maja.*– Warszawa : „Głos”, 1984.– 9 s. ; 21 cm.– Przedruk: Studium Społecznej Nauki Kościoła z 3.– Wydaw. Bezdebitowe ; sygn. 22289.

- Łojek Jerzy, *Upadek Konstytucji 3 Maja : studium historyczne.*– Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1976.– 321, [2] s., 16 s. : il. ; 24 cm ; sygn. 15050.
- Matura Ryszard (red.), *Konstytucja 3 Maja 1791 w tradycji Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu w latach 1832–1861 : obchody – mowy – relacje.*– Paryż : Biblioteka Polska w Paryżu, 1991.– 255, [1] s. : faks. ; 30 cm ; sygn. 30224 A.
- Miklaszewski Juliusz, *Odczyt w stuletnią rocznicę konstytucji 3 maja.*– Kraków : nakł. Ignacego Żółtowskiego, 1891.– 52 s. ; 22 cm ; sygn. 28247.
- Mościcki Henryk (red.), *Katechizm narodowy z roku 1791-go.*– Kraków : „N”, [1986].– 3 – 26 s. ; 14 cm ; sygn. 23671.
- Mościcki Henryk, Stemler Józef, *Konstytucja 3-go Maja 1791.*– Warszawa : Wydawnictwo Polskiej Macierzy Szkolnej, 1926.– 32 s. : 23 cm ; sygn. 31395.
- Myjak Józef, *Tam gdzie serce Hugo Kollątaja : 200 rocznica Konstytucji 3 Maja.*– Staszów : Staszowskie Towarzystwo Kulturalne, 1991.– 45 s. ; 21 cm ; sygn. 22609.
- Nanke Czesław, *Szlachta wołyńska wobec Konstytucji Trzeciego Maja.*– Lwów : Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej, 1907.– [8], 93 s. ; 26 cm.– (Archiwum Naukowe. Dział 1 : Historyczno-Filozoficzny ; t. 3, z. 4) ; sygn. 27610.
- Pietras Hieronim Marek, *Pamiętka dnia tego : Konstytucja 3 Maja w zbiorach Hieronima Marka Pietrasa.*– Kielce : [s.n.], 2012.– 327, [1] s. ; 31 cm ; sygn. 34723.
- Rostworowski Emanuel, *Ostatni król Rzeczypospolitej : geneza i upadek Konstytucji 3 maja.*– Warszawa : Wiedza Powszechna, dr 1966.– 347, [1] s., [20] k. tabl. ; 23 cm ; sygn. 11148.
- Sas-Jaworski Andrzej, Dojasz Ireneusz, Kowalski Jerzy (współtworcy), *Dla Ciebie Polsko i dla Twojej Chwały. Symbolika Niepodległości 3 maja 1791 – sierpień 1980 : katalog wystawy kolekcjonerskiej.*– Gdynia : Muzeum Miasta Gdyni, 2011.– 500 s. ; 33 cm ; sygn. 34860.
- Siarczyński Franciszek, *Dzień Trzeci Maja roku 1791 w Warszawie.*– Kraków : Nakładem Księgarni Spółki Wydawniczej Polskiej, 1891.– 187, [4] s. ; 18 cm ; sygn. 31875.
- Skonka Czesław (red.), *Witaj Majowa Jutrzenko! : wydano w 200-lecie uchwalenia Konstytucji 3 Maja 1791–1991.*– Gdańsk : Stowarzyszenie Miłośników Tradycji „Mazurka Dąbrowskiego” Oddział Wojewódzki w Gdańsku, 1991.– 39 s. ; 20 cm.– (Pieśń Skrzydłata ; 2*91) ; sygn. 29147/Z.
- Smoleński Władysław, *Znaczenie konstytucji 3-go Maja.*– Warszawa : Nakładem Gebethnera i Wolffa, [po 1918].– 14 s. ; 17 cm.– (Biblioteczka Uniwersytetów Ludowych i Młodzieży Szkolnej ; 205) ; sygn. 31393.
- Śliwiński Artur, *Konstytucja Trzeciego Maja.*– Warszawa : Komitet Obchodu Rocznicy 3-go Maja, 1916.– 54, [1] s. ; 18 cm ; sygn. 28722.
- Śliwiński Artur, *Konstytucja Trzeciego Maja.*– Warszawa : M. Arct, 1921.– 99 s. il. ; 20 cm ; sygn. 6961.
- Święto Narodowe Polski Odrodzonej : rocznica konstytucji 3 Maja.– Poznań : Nakł. Towarzystwa Czytelni Ludowych, 1928.– 36, [12] s. : fot. ; 23 cm ; sygn. 28306.
- Święto Zgody : obchód rocznicy Konstytucji 3 maja i Zjazd Polaków w Manchester 3 maja 1953.– Manchester : Zjednoczenie Polskie, 1953.– 64 s. ; 22 cm ; sygn. 34021.
- Trzeci Maj : ku uczczeniu setnej rocznicy Konstytucji Trzeciego Maja : 1791–1891 : książka pamiątkowa.*– Poznań : Tow. „Staszyc”, 1891.– 191, [1] s., [1] k. tabl. ; 23 cm ; sygn. 28926.

- Trzeci Maj w Warszawie : materiały z sesji* / [aut. Zdzisława Libera i in.] ; do druku przyg. Hanna Szwankowska ; Towarzystwo Miłośników Historii w Warszawie ; Muzeum Historyczne m.st. Warszawy.– Warszawa : Polska Fundacja Kościuszkowska, 1992.– 165, [1] s. ; 20 cm.– (Biblioteka Historyczna im. Tadeusza Korzono ; 37) ; sygn. 23045.
- Ustawa Rządowa : prawo uchwalone Dnia 3 Maia, Roku 1791.*– Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1991.– 36 s. ; 17 cm.– Reprint wydania : M. Grolla z 1791 roku znajdującego się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie sygn. XVIII.1.505 ; sygn. 29034 A.
- Ustawa Rządowa : prawo uchwalone Dnia 3 Maia, Roku 1791.*– Warszawa : Zamek Królewski, 1991.– 36 s. ; 17 cm.– Przedr. Foto offs. z oryg.: Warszawa : W Drukarni Uprzywilejowanej M. Grolla, Księgarza Nadwornego J.K. Mci., 1791 ; sygn. 27383.
- W 190 [sto dziewięćdziesiątą] rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja.*– Warszawa : Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1981 (Warszawa : IWZZ).– 115, [1] s. ; 17 cm.– Zawiera: Ustawa rządowa prawo uchwalone dnia 3 Maja 1791 ; sygn. 23191.
- Wegner Leon, *Dzieje dnia trzeciego i piątego maja 1791.*– Poznań: Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskie 1865.– [4], 409, [2] s. ; 26 cm ; sygn. 10303.
- Wiąckowa Maria (oprac.), *Obchody i uroczystości narodowe w Kolonjach*, cz. 2.– Paryż : Wydaw. Związku Towarzystw im. Piłsudskiego we Francji, 1932.– 32 s. ; 25 cm ; sygn. 24932.
- Wincenciak Witold (red.), *W 200-ną [dwusetną] rocznicę Konstytucji 3 Maja* ; Oddział Zamiejscowy WSP w Olsztynie ; Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów ; Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej WKSD w Łomży.– Łomża : Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, 1991.– 50, [1] s. : fot. ; 21 cm ; sygn. 28962.
- Wiśniewski Zygmunt Michał, *Konstytucja 3-go Maja 1791 r. w Polsce.*– Włocławek : Księgarnia Powszechna, 1946.– 32 s. ; 21 cm ; sygn. 30382.
- Witaj majowa jutrzeńko... Konstytucja 3 Maja w pieśni i piosence : uroczysty koncert z okazji 200 rocznicy wiekopomnej Ustawy Rządowej* : [program] / Tadeusz Kaczyński ; reż. Maciej Rayzacher.– Warszawa : Teatr Wielki, 1991.– [16] s. : faks. ; 23 cm ; sygn. 26106.
- Zarząd Miasta Stołecznego Warszawy Okólnik nr 22 : *w stowudziestąpiątą rocznicę ogłoszenia Konstytucji 3 Maja.*– Warszawa : Zarząd m. stoł. Warszawy, 3 maja 1916.– 7 s. ; 25 cm ; sygn. Pr 1766.
- Żurowska Felicja, *Konstytucja 3 Maja.*– Poznań : Nakładem Zjednoczenia Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej, 1924.– 38, [1] s. ; 17 cm.– (Biblioteka Wieczornicowa ; nr 1) ; sygn. 30381.

II. Artykuły i recenzje

- Ajnenkiel Andrzej, *W rocznicę Konstytucji 3 Maja*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 7–13 ; sygn. Pr 10.648.
- Frendl Ludwik, *Nieprzemijające wartości Konstytucji 3 Maja – spojrzenie z emigracji*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 119–129 ; sygn. Pr 10.648.

- Grześkowiak-Krwawicz Anna, *W poszukiwaniu wzorów dla konstytucji w Polsce w XVIII w.*, „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1989, nr 5, s. 27.
- Izdebski Hubert, *Ustawa Rządowa Trzeciego Maja wśród konstytucji wieku oświecenia*, cz. 1, „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1989, nr 6, s. 27.
- Izdebski Hubert, *Ustawa Rządowa Trzeciego Maja wśród konstytucji wieku oświecenia*, cz. 2, „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1989, nr 7, s. 28.
- Junosza Woysław Krystyna, *Polska majówka*, „Biuletyn Informacyjny : „Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej”, R. XXII, 2012, nr 05 (265), s. 1–4.
- Klejn Bogdan, *Pamiętki Konstytucji 3 Maja 1791 roku w zbiorach Muzeum Niepodległości*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 163–174 ; sygn. Pr 10.648.
- Kocój Henryk, *Jak Polacy na siłę ofiarowali tron Rzeczypospolitej elektorowi saskiemu Fryderykowi Augustowi*, W: „WPIS”, 2021, nr 5 (127), s. 48–53.
- Kocój Henryk, *Polacy mylnie oceniali wydarzenia międzynarodowe, sądząc, iż zmiany dokonują się w ich interesie*, W: „WPIS”, 2021, nr 4 (126), s. 32–39.
- Kocój Henryk, *Upadek Polski w świetle relacji dyplomatów saskich*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. XXVI, 2019, nr 3 (67), s. 401–408.
- Konstytucja 3 Maja 1791. Statut Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji*, oprac. Jerzy Kowecki, przedm. opatrzył Bogusław Leśnodorski, Warszawa 1981; *Konstytucja 3 Maja*, oprac. Jerzy Łojek, Lublin 1981; *W 190 rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja*, Warszawa 1981 : [recenzja].– „Przegląd Historyczny”, 1982, t. LXXIII, nr 1–2, s. 162–163 ; sygn. Pr 10.254.
- Kula Marcin, *Dlaczego Polacy dziś cenią Konstytucję Trzeciego maja*, „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1991, nr 5, s. 6.
- Leśnodorski Bogusław, *Upadek i nieśmiertelność* (zawiera tekst Deklaracji Stanów Zgromadzonych oraz Statut Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji Rządowej 3 Maja), „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1983, nr 9, s. 14–17.
- Libera Zdzisław, *Konstytucja 3 Maja w oczach współczesnych jej poetów*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 47–57 ; sygn. Pr 10.648.
- Libiszowska Zofia, *Dwusetna rocznica Konstytucji 3 Maja*, „Wiadomości Historyczne”.– 1991, nr 5, s. 6.
- Łojek Jerzy, *Konstytucja i federacja*, „Zeszyty Historyczne”.– 1980, nr 53, s. 85–109 ; sygn. 10.591.
- Maciejewski Jakub Augustyn, *Drugie dno konstytucji*, W: „SIECI”, 2021, nr 17(439), dod. 1791–2021 230. *Rocznica Konstytucji 3 maja*, s. 12–13.
- Madej-Janiszek Regina, *Obchody rocznic Konstytucji 3 Maja w zbiorach ikonograficznych Muzeum Niepodległości*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 155–161 ; sygn. Pr 10.648.
- Maliszewski Kazimierz, *Rola Komisji Edukacji Narodowej i Konstytucji 3 Maja w dziele „nowego Polski tworzenia”*, „Cywilizacja : o nauce, moralności, sztuce i religii”, 2008, nr 27, s. 116–125.
- Nawrot Dariusz, *Obchody pierwszej rocznicy Konstytucji 3 Maja*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 67–75 ; sygn. Pr 10.648.

- Niklewska Jolanta, *Obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja w Królestwie Polskim w ostatnim ćwierćwieczu niewoli narodowej*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 77–90 ; sygn. Pr 10.648.
- Nowakowski Rafał, *Ustawa Rządowa z dnia 3 maja 1791 r.*, W: „SIECI”, 2021, nr 17(439), dod. 1791–2021 230. *Rocznica Konstytucji 3 maja*, s. 16–17.
- Pasztor Maria, *Ignacy Potocki – nadzieje i rzeczywistość*, „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1987, nr 2, s. 23–27.
- Rawski Tadeusz, *Polsko-Rosyjska wojna w obronie konstytucji*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy : kwartalnik”, R. XIII (LXIV), 2012, nr 2 (240), s. 7–20 ; sygn. Pr 10.304.
- Skowronek Jerzy, *Tradycje Konstytucji 3 Maja w życiu narodu i państwa polskiego*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 25–45 ; sygn. Pr 10.648.
- Skrzypietz Aleksandra, *Wielkie dzieło młodego pokolenia. Konstytucja 3 maja była krokiem w kierunku wzmocnienia państwa i nowoczesnych przemian politycznych*, W: „SIECI”, 2021, nr 17(439), dod. 1791–2021 230. *Rocznica Konstytucji 3 maja*, s. 4–7.
- Stachowiak Paweł, *Trzeci maj i jego paradoksy*, „Przewodnik Katolicki”, 2019, nr 18, s. 40–43.
- Stawarz Andrzej, *Obchody 125 rocznicy Konstytucji 3 Maja – narodziny święta narodowego*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 91–110 ; sygn. Pr 10.648.
- [Ulotka] : [Inc.:] *Staraniem Komitetu Obchodu Roczniczy Konstytucji 3-go Maja 1791 r. odbędą się odczyty popularne o Konstytucji 3-go Maja 1791 r. w dniu 3 Maja 1916 roku we Środę [...].*– Warszawa : s.n., [1916].– [2] s. ; 32 × 16 cm ; sygn. 29435/Z.
- Wisłocki Seweryn, *Kościuszko, Król i 3 Maja*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 59–66 ; sygn. Pr 10.648.
- Wojtyński Maciej, *Jak uchwalono Konstytucję 3 Maja? Kalendarium Sejmu Wielkiego*, „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”.– 1991, nr 5, s. 9.
- Woltanowski Andrzej, *Opowieść o patriotyzmie partykularnym z 1794 r.* „Magazyn Historyczny Mówią Wieki”, 1987, nr 1, s. 29–34.
- Zielińska Zofia, *230 rocznica Konstytucji 3 Maja – dzieła odrodzonej Rzeczypospolitej*, „Biuletyn Informacyjny : Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej”, R. XXXI, 2021, nr 05 (371), s. 1.
- Pałaszewska Mirosława, Świerzevska Olga, *Pamiętki związane z rocznicami Konstytucji 3 Maja w zbiorach Muzeum Niepodległości*, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 141–153 ; sygn. Pr 10.648.
- Wisłocki Seweryn, Kocój Henryk, *Dyplomacja Prus, Austrii i Rosji wobec Konstytucji 3 Maja 1791 roku – zagadnienia wybrane*, Kraków 1998, „Niepodległość i Pamięć : czasopismo humanistyczne”, R. VII, 2000, nr 1(16), s. 187–189 ; sygn. Pr 10.648.